

Bøger

læst af

Peter Hirsch (P.H.)

Claus Hesselberg (C.H.)

Jan Eggers Claythorpe (J.E.C.)

Per Calum (P.C.)

Cukor

Carlos Clarens' bog om Cukor har været længe undervejs. Den var forudannonceret som et af de første bind i Cinema One-serien for 5-7 år siden, nu er den kommet (1976) som bind 28! Den lange ventetid har måske skruet en Cukor-fans forventninger for højt i vejret, for jeg vil ikke skjule, at jeg efter endt læsning er ret skuffet over resultatet. Ikke fordi det, som f. eks. Gary Careys Cukor-bog er en ufølsom, prosaisk studie i et *oeuvre*, der først og fremmest er følsomt og poetisk. Clarens er åben og modtagelig for, hvad han ser, han kan lide Cukors film. Men ét er at kunne lide, et andet at begrunde hvorfor, og Clarens' Cukor-bog handler nok især om, hvor svært det er at beskrive den rene, ægte filmkunst i nøgternt analyserende vendinger. Og Cukors film og deres særlige kvaliteter er unægtelig svære at »få ned på papiret«. Hans stil er let at fornemme fra film til film, men bliver svært uåndgribelig, når den skal defineres. Det går igen i bogen, denne erkendelse: »It is one thing to describe in detail one particular camera movement or the composition of a shot, another to put in words the essence of Cukor at its most understated ...« Flere gange må Clarens krybe udenom med sætninger som »... the kind of behavioural footnote that is worth a dozen pages of exposition« (i forbindelse med en scene i »Wild is the Wind«), etc.

Til gengæld får bogen en vis vægt ved sine grundige referencer til den dramatik og litteratur, der er en stor del af forudsætningen for Cukors film – ikke blot de konkrete forlæg, men bestemte forfattere og deres skoler, der har inspireret Cukors arbejde, f. eks. G. B. Shaw. Og dog gør bogen ikke tilstrækkeligt ud af den – ikke blot stilistiske, men tillige tematiske – integration af teater-påvirkningen i Cukors verden. Jo, det nævnes ét sted, og da med Jean Douchet som mellemmand: »... it goes much deeper than stage-struck nostalgia. Jean Douchet ... believes that all Cukor's films are in one way or another concerned with performance, whether deliberate or unconscious. It is perhaps too generalized a concept, although it is clear that the director enjoys extending the theatrical paradox beyond the limits of the proscenium by placing non-theatrical characters in a situation requiring them to act out a personal fantasy or assume a protective identity: social rather than theatrical play-acting. This is what makes the stage the ideal metaphor for the world at large, and Cukor the most Pirandellian of American directors.« Dette synspunkt er, omend generaliseret, en nøgle til hele Cukors værk, men Clarens arbejder ikke videre på det og er i det hele taget (alt for) tilbageholdende med virkelig at fortolke filmene. Han omtaler således ikke med eet ord Mester Jakel-teater-referencerne i »Holiday« eller »Adam's Rib«.

Clarens gør betydeligt mere ud af kønsrollerne i Cukors film, ud fra tesen, at »the angle of vision in most of Cukor's films remains ... distinctively feminine ...«. Interessant, omend diskutabelt. Han bemærker ganske vist, at »women are the centre around which the action revolves, but man remains the agent to spark off the process«, men det Pygmalion-tema, der afgjort er endnu en væsentlig nøgle til Cukor, bliver også kun henkastet nævnt i en bisætning.

Det kan til syvende og sidst ikke undgås, at den stadige gåen udenom det, der egentlig er sagen, efterlader en mistanke om, at Clarens ikke selv helt har gennemskuet »mysteriet« George Cukor. Man kan synes om bogen på grund af dens mange gode iagttagelser, dens sympatiske forsøg på beskrivelser og dens ægte entusiasme. Men *den* definitive bog om Cukor, man havde håbet på, er den altså ikke blevet.

P.H.
Carlos Clarens: Cukor. Cinema One, Secker and Warburg, London 1976.

B-westerns

Den amerikanske filmskribent Don Miller ved, om ikke alt, så stort set hvad der er værd at vide om B-westerns og de mennesker, der både foran og bagved kameraet havde betydning for disse western-genrens perifere film. Der var mange af disse film – og de blev (hvad der er nok så væsentligt) set af en masse begejstrede »fans« hvoraf Don Miller er én af de mange.

»Hollywood Corral« er fortællingen om alle de westerns vi ikke ved ret meget om. Der er stjerner, for ikke at tale om film, som man næppe har hørt omtalt før, og det får naturligvis en til at føle sig som en ren idiot og western-amatør, skønt genren måske står mit hjerte nær. Men når den underlige fornemmelse af ikke at vide en brik om noget, man troede man havde check på, har fortaget sig, så lader man sig villigt og med stor glæde informere af Miller. Han fortæller et eventyr, man ikke har hørt før. Og han gør det med så meget pædagogik og i et så levende sprog, at man efter endt læsning af hans værk for det første kender Tom Keene, Max Terhune, Allan Lane, Bill Elliott, Charles Starrett, Kermit Maynard og mange flere, og for det andet næsten synes man har set flere af deres film.

Selv om man nok bør være ynder af western-genren for at kunne gå i gang med »Hollywood Corral« bør det dog understreges, at bogen også på fremragende vis skildrer produktionsapparatet bag B-film. Man får et indgående kendskab til en lang række små, flittige selskaber, der med et urværks præcision leverede små, hurtige westerns til et hungrende marked.

Endelig bør det nævnes, at selv om Don Millers bog stort set bevæger sig i serie-heltenes verden og vælger ikke at gå tæt på alle de store stjerner, er John Wayne, William »Hopalong« Boyd, Roy Rogers, Gene Autry, Buck Jones, Tom Mix et al. naturligvis repræsenteret i Millers saga.

Hvad der måske er nok så vigtigt for en bog som denne, er at Don Miller fortæller både kritisk og humoristisk om de mange western-helte. Han er ikke alttilbedende eller blind fanatiker, han er en kærlig ekspert.

Til stor og uundværlig hjælp i dette ukendte film-land er de mange illustrationer. Bogen er fyldt med western-billeder, der fortæller lige så meget om filmene som mange handlingsreferater – og det bør bemærkes at alle billederne stammer fra vor hjemlige western-ekspert Janus Barfods store samling.

Bogen »Hollywood Corral« er så god (og så forholdsvis billig) at den ikke er til at komme udenom for westernbegejstrede.

C.H.

Don Miller: Hollywood Corral. 255 sider. USA 1976. \$ 3.95.

David Nivens Hollywood

... After the show, a loudspeaker alerted the fans to the departing of the great – Mr. Clark Gable's car!

Miss Marlene Dietrich's car!

Miss Constance Bennet's car!

Miss Shirley Temple's mothers car!

and on one glorious occasion –

Mr. Alfred Hitchcar's cock!

Denne uforglemmelige fortealelse, autentisk eller ej, var gengivet i David Nivens bog nr. 2, »The Moon's a Balloon«.

en stødt fremadskridende selvbiografi så intelligent og frem for alt vittigt fortalt at dens, ifølge forlaget, mere end 1,6 millioner købere alene på det britiske marked må skabe de bedst tænkelige livsbetingelser for hans tredje bog, »Bring On the Empty Horses«, hvis besynderlige titel i øvrigt også bygger på en uilsigtet sprogforbistring. Det er med disse ord, at den ungarsk-fødte Michael Curtiz kommer til at udstede sin utrolige ordre om at slippe en flok rytterløse stridsheste ind på scenen.

I det hele taget er det især som morsom fortæller og det talte sprogs iagttagere, at David Niven bærer på et usædvanligt talent. Målet i »The Empty Horses« er erklæret forskelligt fra selvbiografiens. Bogen former sig som en række glimt af Hollywood i perioden 1935–60, stort set præsenteret gennem en serie mere eller mindre kortfattede portrætter af de personalities forfatteren kendte bedst. Man kan muligvis, som Ebbe Reich Kløvedal i en anmeldelse af filmen »Shampoo« (LB nr. 5), kalde Beverly Hills den mest nytteløse plet på hele jordkloden, men stedet har trods alt virket med en velkendt og hidtil uset magnetisme på en forbløffende mængde af samme jordklodes største originaler, og David Niven har tilsyneladende, uden at blive en øjentjennende vendekåbe, haft en ganske særlig evne til at holde nære venskaber også med dem, der ikke indbyrdes kunne sammen. Den måske største original af dem alle, og ihvertfald den, der giver stof til bogens morsomste afsnit, er overraskende nok Romanoff, eller som han foretrak at kalde sig *His Imperial Highness, Prince Michael Alexandrovitch Dmitry Obolensky Romanoff* (alias Harry F. Gerguson fra Chicago), hvem det efter en mangeårig tilværelse som førsteklases snyder og bedrager lykkedes at slå sig ned som restauratør i Hollywoods vel nok berømteste restaurant.

Som alle andre Hollywood-beskrivelser hvis primære sigte er det underholdende – og David Nivens hører til dem med mindst slinger i valsen – rummer også »The Empty Horses« en masse vidunderlig sladder, men det lykkes David Niven at bringe den til torvs under udfoldelse af sjældent ægte diplomati og menneskelighed. Alle historierne tåler offentlighedens lys uden at blive sårende, han er skånsom uden at være holdningsløs, beskeden uden at være selvudslettende, følsom uden at være sentimental, vittigt uden at være fjantet, en elegant gentleman og en typisk engelsk iagttagere.

J.E.C.

David Niven: *Bring On the Empty Horses*. 362 sider. Hamish Hamilton, London 1976. Kr. 83,50.

Klip fra en filmmands liv

I betragtning af Ingolf Boisens position som en af dansk kortfilms hovedkræfter siden midten af trediverne, da han sammen med Axel Lerche oprettede Minerva

film, rummer Boisens erindringer forbløffende lidt om film. Så lidt endda, at det nærmer sig falsk reklame at kalde bogen for »Klip fra en filmmands liv« – og så lidt, at det forekommer mig yderst betænkeligt, at Filminstitutet har ofret 50.000 kr. på at få bogen frem. Andre projekter kunne med større rimelighed tildeles støtte.

Boisen nævner et sted i bogen, at han tidligt blev imponeret af John Grierson og den engelske dokumentarfilm, og tæsen om dokumentarfilm som »the creative treatment of actuality« nævnes flere gange uden at Boisen dog på nogen måde redegør for, hvordan holdningen har præget hans film. I stedet fortælles der en række anekdoter. Det er hvad man

kunne have ventet af en relativt tilfældig assistent, der ikke er involveret i beslutningsprocesserne omkring en films tilblivelse. Af Ingolf Boisen bør man med rimelighed kunne forlange mere. Og når filmen »Iran – det nye Persien« får mange siders omtale, mens Theodor Christensens indsats ikke uddybes men blot nævnes, så vidner det om manglende sans for film som kunstnerisk medie. Mere får man i bogens forløb det indtryk, at Ingolf Boisen har opfattet filmarbejdet som en måde til at leve som en privilegeret turist. Bogen glimrer ved alt det, den ikke fortæller noget om.

P.C.

Ingolf Boisen: *Klip fra en filmmands liv*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København 1977. 317 sider. Ill.

- »Rejsen til Wien«
- »Den aften, der skræmte Amerika«
- »Spejling af mord«
- »Det går galt til et godt formål«
- »Bonus«

Rejsen til Wien

Tyskland 1943. Mens de fleste våbenføre mænd gør tjeneste ved Østfronten munter pigerne sig i en lilleby. For Edgar Reitz (og for Alexander Kluge, der har været medforfatter på manuskriptet) synes hovedformålet med filmen at være at skildre lillebyens borgere som let genkendelige typer, der med små variationer kan træffes i den ganske verden. Ikke for at undskylde nazisterne og deres gerninger, snarere for at sige, at hvis nazister vedblivende vises som klichetyngede umennesker, så lurder der en fare for at vi ikke kan kende ondskaben når vi ser den, eller rettere: at vi ikke i tide vil være opmærksom på symptomerne.

Stemningen i lillebyen, med dens blanding af opstultet bureaukrati, magtbrynde, liderlighed, begær efter materielle goder og dette begærs korrumpierende virkning er ganske fint skildret af Reitz, der med Mario Adorf som den mest fremtrædende af lillebyens nazi-koryfæer har sikret sig en udtryksfuld skuespiller. Både det opstultede og det farlige i figuren får Mario Adorf præcist frem uden at falde over i karikaturen. Og pigerne, Elke Sommer og Hannelore Elsner, er ligeså præcist udløvere i deres portrætter af mennesker, der tænker til næsetippen og ikke længere.

I filmens historie finder den ene af de to efterstræbte og ikke så lidt forfængelige damer en hoben penge, som hendes

mand har gemt. Pigerne beslutter at rejse til Wien, dels for at more sig, dels for at investere pengene i faste værdier. De snydes bravt af en ungarsk officer, der lover at investere pengene for dem, men en tysk officer hjælper dem senere. Undervejs tilbage til lillebyen omsættes de »faste« værdier til mad og en bil, der skal være symbolet på deres frihed, men heller ikke med denne »investering« har de succes.

Jeg synes nok filmen havner i det udflydende og taber sit perspektiv til fordel for en rent registrerende holdning til manuskriptets opdigtede begivenheder. Til gengæld er der i Reitz' instruktion megen billedglæde, der forlenes historien med en midlertidig vitalitet som ikke er at kímse af, selv om mere ville være ønskeligt. (*Die Reise nach Wien – Vesttyskland 1973*).

Per Calum

Den aften, der skræmte Amerika

Ideen er skæg. Man rekonstruerer begivenhederne omkring Orson Welles' berømte iscenesættelse af Howard Kochs hørespil »Invasion From Mars« (efter H. G. Wells' »The War of the Worlds«), hvad der giver os alle lejlighed til mild fryd over hvor let man dog *den gang* lod sig manipulere, og man trækker nogle paralleller mellem amerikanernes holdning til de nære angribende Mars-boere og de